

תולדות

קלד ע"א²

תרגום

ספר הזהר

זהר

ואלה תולדות יצחק וגו' (בראשית כה יט) פתח רבי חייא ואמר, "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו". בא וראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא ועלה ברצון לפניו לברוא את העולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותה. ובכל מעשה ומעשה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותה. זהו שכתוב "ואהיה אצלו אמון ואהיה

ואלה תולדות יצחק וגו' (בראשית כה יט) פתח רבי חייא ואמר (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות יהוה ישמיע כל תהלתו תא חזי כד בעא קב"ה^ה וסליק ברעותא^י קמיה למברי עלמא הוה מסתכל באורייתא^י וברא ליה^י ובכל עובדא ועובדא דברא קב"ה בעלמא הוה מסתכל באורייתא וברא ליה הדא הוא דכתיב (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה

מדרש הנעלם

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. רבי יצחק פתח, "הדודאים נתנו ריה" וגו'. שנו רבותינו, לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מחיה את המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בנין עפר כמות שהיו בתחלה שנבראו מעפר ממש, דבר שאינו מתקיים. זהו שכתוב "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה". ובאותה

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (בראשית כה יט) רבי יצחק פתח (שיר ז יד) הדודאים נתנו ריה וגו' תנו רבנן לעתיד לבאי הקדוש ברוך הוא מחיה את המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בנין עפר כמות [שהיו] [שהיה] בתחלה שנבראו מעפר ממש דבר שאינו מתקיים הדא הוא דכתיב (בראשית ב ז) וייצרו יהוה אלהים את האדם עפר מן האדמה [ו]באותה

מאיר הזהר

היה עדיין בחי' מ"ג וע"כ הווג זהו הוא נעלם מאד ולא היה בבחי' זווג יסוד דליה ציטוד דילה כי לא היה עדיין אז נקבה נבראת בעולם וא"כ עם מי יהיה הווג צעת שנברא העולם לכן הווג ראשון ההוא היה ברצון העליון מחשבה מוחא עלאה צקוד הרצון העליון שכולא דכורא ואין שם היכר נקבה והבן זה (עץ חיים שער מ"ד ומ"ן ז). א. היינו נוצלת חכמה של מעלה תורה, והם ו"ק הנעלמים שם והכתר הוה אסתכל ומאיר בחכמה (אור יקר). ד. פי' העולם דהיינו ו"ק שבצנייה (אור יקר). ע. נפיה"ט ש"ד פק"י, וכן בהג"ר"א בספד"ז לד ע"א. ה. שני טעמים נכונים למה שאברהם נדרש לנשמה בעולם הזה ובעולם הנשמות שה"ס העוה"צ הנמשך וצא, אך יצחק נדרש לסוד הנשמה במחיה הנקראת לעמיד לבוא, שה"ס בינה עליונה, מפני שאורות שלה אינם יורדים עתה אלף של תבונה הנקראת עלמא דאמיה, אבל של הבינה עמידים לבוא. והיינו דקאמר הכא לעמיד לבא וכו', להודיענו שדוקא צמדגת לעמיד לבא שעה ראשונה הוצר עפרו וכו', א. פשוטו של מקרא הוא כמו שאמרו רז"ל שעה ראשונה הוצר עפרו וכו', שמשם משמע שהאדם היה מתחילה גולם עפר ח"ש מעפר ממש, לאפוקי שאר בעלי חיים שיצאו מן הארץ בגופם וצקומתם. ועוד מדויק שלא אמר וייצר וגו' מעפר אלף וייצר את האדם עפר, פי' שיצירתו היתה תחילה עפר ממש. וימר על כן אמר עפר מן האדמה שר"ל עפר מעפר, פי' המדרגה התחתונה שהרי אדמה היינו עפר וכמש"ה (שמואל א ד, יב) ואדמה על ראשו (רמ"ז).

א. להיות בריאת עולם זה להקצ"ה ברצון והאבה, ולא בהכרח רק נדבה, לא יפול צו השאלה למה היתה בריאתו עתה ולא קודם ולא אחר, שאם נוכל לתת טעם לזה ינאף בריאתו מוכרחת מאד טעמו וזה אינו, לזה אמר "כד בעא", פי' כאשר רצה ונדבה רוחו ורצונו בריאתו (אור יקר). ב. ע"י לעיל פו ע"צ והערה סס. הווג הראשון שהיה צעת בריאת העולם היה ע"י נק צבחייתו יתברך וברצונו הפשוט כמ"ש צוהר פעמים רבות כד סליק צרעומיה למברי עלמא כו' ונריך להבין על מה בכל פעם שמדבר צבחיית העולם או בתחלת אצילות מדבר בלשון זה כד סליק צרעומיה. אך הענין הוא צא' מצ' פנים והם ענין א' והוא כי אי אפשר לאור"א שידווגו אם לא ע"י מ"ן שהם הווג"ן שהם הבנים ראשונים שלהם כי זהו ענין ואדם אין לעבוד את האדמה כי אין עבודה חריעת האדמה שהיא נקבה העליונה נעשית אלף ע"י האדם המעלה מ"ן וא"כ בפעם ראשון שנברא העולם לא היה אפשר להצרות כי הרי עדיין לא היו זוגי נצריין ועולין צבחי מ"ן וא"כ גם הווג עליון לצרף את העולם לא היה יכול להזדווג לכן עלה ברצונו הפשוט וצבחייתו ית' שאפי' בלתי העלאת מ"ג נזדווגו והאציל את עולמו וכו'. גם פי' כד סליק צרעומיה כו' הוא יותר נעלם והוא כי הנה אין הוכר העליון נחשור לזווג רק עד אחר שהנוקבא עליונה מתקטט ומכין עצמה לזווג וממלא חן בעיניו ולא הוא מתעורר להזדווג עמה וכו' אמנם בפעם א' ובזווג א' נתעורר הזכר מעצמו בלתי התעוררות הנקבה ועלה צו רצון ותאווה להזדווג אפילו שלא

זהר

שעשועים יום יום אל תקרי אמון אלא אומן כד בעא למברי אדם אמרה תורה קמיה אי בר נש יתברי ולבתר יחטי ואנת תידון ליה אמאי יהון עובדי ידך למגנא דהא לא ייכול למסבל דינך⁶:

אמר לה קב"ה הא אתקנת תשובה עד לא בראתי עלמא אמר קב"ה לעלמא בשעתא דעבד ליה וברא לאדם א"ל עלמא עלמא אנת ונימוסך לא קיימין אלא על אורייתא ובגין כך בראתי ליה לאדם [כך⁷] בגין דיתעסק בה ואי לאו הא אנא אהדר לך לתהו ובהו וכלא בגיניה דאדם קיימא דהא הוא דכתיב (ישעיה מה יב) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי ואורייתא קיימא ומכרזא קמיהו דבני נשא בגין דיתעסקו וישתדלו בה ולית מאן דירכין אודניה:

תא חזי כל מאן דאשתדל באורייתא איהו קיים עלמא וקיים כל עובדא ועובדא על תקוניה כדקא יאות ולית לך כל שייפא ושייפא דקיימא ביה כבר נש דלא הוי לקבליה בריה בעלמא דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שייפין⁸ וכלהו קיימין דרגין על דרגין מתתקנין אלין על אלין וכלהו חד גופא הכי נמי עלמא כל אינון בריין [כלהו] שייפין וקיימין אלין על אלין וכד [מתתקנן] (מתקנן) כלהו הא (חד) גופא ממש⁹ וכלא כגוונא דאורייתא דהא אורייתא כלא שייפין ופרקין וקיימין אלין על אלין וכד מתתקנן כלהו אתעבירו חד גופא:

כיון דאסתכל דוד בעובדא דא פתח ואמר (תהלים קד כד) מה רבו מעשיך יהו"ה (וגו') כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך [באורייתא]¹⁰ אינון כל רזין עלאין חתימין דלא יכלין לאתדבקא באורייתא כל אינון מלין עלאין דאתגליין ולא אתגליין באורייתא אינון כל מלין דלעילא ולתתא כל מלין דעלמא דין וכל מלין דעלמא דאתי באורייתא אינון ולית

שעשועים יום יום, אל תקרי אמון אלא אומן. כשרצה לברוא אדם, אמרה התורה לפניו, אם האדם יברא ואחר כך יחטא ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידיך לחנם, שהרי לא יוכל לסבול את דינך.

אמר לה הקדוש ברוך הוא, הנה תקנתי תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה אותו וברא את האדם, אמר לו, עולם, עולם, אתה וחוקותיך לא יתקיימו אלא על התורה. ולכן בראתי את האדם כך, כדי שיתעסק בה, ואם לא, הריני מחזירך לתהו ובהו. והכל קיים בגלל האדם. זהו שכתוב "אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי". והתורה עומדת ומכריזה לפני בני אדם כדי שיתעסקו וישתדלו בה, ואין מי שירכין אזנו.

בא וראה, כל מי שעוסק בתורה, מקיים העולם ומקיים כל מעשה ומעשה על תיקונו כראוי, ואין לך כל אבר ואבר באדם שאין כנגדו בריה בעולם. שהרי כמו שאדם נחלק לאיברים, וכולם עומדים דרגות על דרגות מתוקנים אלו על אלו וכולם גוף אחד, כך גם העולם, כל אותם בריות כולם אברים אברים ועומדים אלו על אלו. וכאשר כולם מתוקנים, הנה גוף (אחד) ממש. והכל כדוגמת התורה. שהרי כל התורה אברים ופרקים ועומדים אלו על אלו. וכשכולם נתקנים, נעשים גוף אחד.

כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח ואמר "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך". בתורה כל הסודות עליונים חתומים, שלא יכולים להידבק. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין

מדרש הנעלם

שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין ויעמדו בבנין מקויים להיות להם קיומא דהא הוא דכתיב (ישעיה נב ב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם¹¹ יתקיימו בקיומא¹² ויעלו מתחת לארץ ויקבלו נשמתם בארץ ישראל:

שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין, ויעמדו בבנין מקויים להיות להם קיום. זהו שכתוב "התנערי מעפר קומי שבי ירושלים". יתקיימו בקיום, ויעלו מתחת לארץ, ויקבלו נשמתם בארץ ישראל.

מאיר הזהר

אימא (רמ"ו).¹³ ז. ולהיות שגם בזמנים אחרים היא עולה עד אימא כמו שהיא בשבתות וימים טובים, אבל הוא לאותו זמן מועט כי בחול חזרת למטה. אבל אז "שבי", שהוא לשון עכבה, כי גם לשון ישיבה (תשכיל) [תשמע] לעיבוד (רמ"ו).¹⁴ ח. במחילה כשיחיו איש במקומו שמת שם יתקיימו בקיומם באותה בחינת נשמה שהיתה בהם בעוה"ז, ואחר כך יתגלגלו בגלגול מחילות שהוא ענין דין וזעזע וכו' ולעדן¹⁵ שהוא לסוד חיזה צירור שיעשו דרך עכרם במחילות הארץ, ואחר כך יעלו בארץ ישראל ויקבלו נשמתם (רמ"ו).

א. כי כפי ערך שחטף לו ית' אין תקומה אף צריצוי עונשים והשיב הא חתקנית משונה כי כ"י הוא הרוצה במשונה. ז"ח (נ"א). ב. כך (דפ"ו). ג. שמתחלק האדם לאברים אברים (ד"א). ד. ע"י ע"ח עגו"י פרק ב' שחאן מתבאר ענין הספירות שצורת יושר, וע"י שער כח פרק א' שכל הנצחאים וכל הצריות הם צניור דמות פרזוף אדם. ה. אמר ד' עניינים באורייתא כנגד ד' עולמות אצ"ע דככל עולם המורה נרשם כפי העולם שהוא. ו"מ (נ"א). ו. הוא סוד החזרת שם צ"ן למקורו, והיינו קומי, כי ממך נוגה תתנער ואחר כך תקום לעלות עד

תולדות

קלד ע"ב²

ספר הזהר

תרגום

באותה שעה יציף [נ"א ישיב] קודשא בריך הוא כל מיני ריחות שבגן עדן עליהם. זהו שכתוב "הדודאים נתנו ריח". אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים, זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר, דודאים ממש, מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה "נתנו ריח", כשרון מעשיהם, לדעת ולהכיר את בוראם, את דודם.

ועל פתחינו אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים. "כל מגדים", אלו הנשמות חדשים גם ישנים, אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להיכנס בעולם הבא, כולם עתידים לירד בבת אחת להיכנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אחא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת, "חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך", צפנתי אותם באותם העולמות, "לך", בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר, "הדודאים" (נתנו ריח), אלו מלאכי שלום. "נתנו ריח", אלו הנשמות שהם ריח העולם. "נתנו", השאירו, כמו שנאמר "ולא נתן סיחון את ישראל". שלמדנו, אמר רבי יהודה, שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה. ובמי נקיים את "על פתחינו כל מגדים".

אמר רבי יהודה, אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתו, ודומה נותן פתק של חשבון, והוא מכריז ואומר, רבונו של עולם, חדשים גם ישנים, אותם שנקברו מכמה ימים, ואותם שנקברו מזמן מועט, כולם צפנתי לך, להוציא אותם בחשבון.

באותה שעה יציף [נ"א ישיב] קודשא בריך הוא כל מיני [בריהין]¹ שבגן עדן עליהם | הדא הוא דכתיב (שיר ז יד) הדודאים נתנו ריח² | אמר רבי יצחק אל תקרי הדודאים אלא הדודים זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה³ | רב נחמן אמר דודאים ממש⁴ | מה הדודאים מולידים אהבה בעולם | אף הם מולידים אהבה בעולם | ומאי נתנו ריח כשרון⁵ | מעשיהם לדעת ולהכיר [לבוראם] לדודם⁶ |

ועל פתחינו אלו פתחי שמים שהם פתוחים [להוריד] נשמות לפגרים כל מגדים אלו הנשמות חדשים גם ישנים אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להכנס בעולם הבא כלם עתידים לירד בבת אחת להכנס בגופות המוכנים להם:

אמר רבי אחא בר יעקב בת קול יוצאת ואומרת (שם) חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך צפנתי אותם באותם העולמות לך בשבילך בשביל שאתה גוף קדוש ונקי דבר אחר הדודאים (נתנו ריח) אלו מלאכי שלום⁷ נתנו ריח אלו הנשמות שהם ריח העולם נתנו שבקו כמה דאת אמר (במדבר כא כג) ולא נתן סיחון את ישראל דתאנא אמר רבי יהודה שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה ובמאן נוקים על פתחינו כל מגדים:

אמר רבי יהודה אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתו ודומ"ה נותן פתקא דחושבנא והוא מכריז ואומר רבונו של עולם חדשים גם ישנים⁸ אותם שנקברו מכמה ימים ואותם שנקברו מזמן מועט כלם צפנתי לך למיפק להו בחושבנא

מאיר הזהר

תחברנה אליהם תוכלנה לדעת ולהכיר לבוראם, פי' לדעת הוא ענין ההשכלה השכלית ולהכיר הוא הלימוד המוחש (רמ"ז). **טו.** נמתק דפי"ו. **טז.** נקראים דודאים שהם זורת אדם כנוכר, וגם המלאכים נראים כך אצל אינם כאדם כבוד הפנימיות אלא החיצונית שלו, ולכן נרמזו דודאים שהם דוגמת אדם, והם דמות זכר ונקבה, וכן אלו המלאכים הם אחד מימין ואחד משמאל ללוות הנשמה כדאיתא בסמוך, ולכן נקראו מלאכי שלום, שהם התחברות התקדים עם הגבורות (רמ"ז). **יז.** פי' כן מפני שהדודאים אין להם ריח מזד ענמם, ועל כן צריך לומר שהריח הוא דבר אחר שחוץ מהם, ופירשו על הנשמות, מפני שאין לך דבר שהנשמה נהנית זו אלא הריח, ומשום זה השפיעה ה' באלים דרך אפיו כדי שתמיד תשיג הנאה מריח השדה אשר זכרו ה' הוא גן עדן, כרמון צפרשה זו צפסוק (כו, כז) וירח את ריח בגדיו, ולהיות שדרך האף נכנסה הנשמה לכן אמרו רז"ל צפסוק (תהלים קג, ו) כל הנשמה תהלל אחיהו דבר שהנשמה נהנית זו זה הריח, וז"ש כל הנשמה שדוקא התועם המריח הוא האבר שבו נמנאה (כל) הנשמה כולה (רמ"ז). **יח.** ירלה לא מצעיא אותם שנקראו ממים שכבר מתו שהם לא נעטרבו לגלגול אלא אפילו אותם שנתגלגלו מקדם וחזרו אחיה פעמיים בזאופן שהם חדשים גם ישנים, כלם צפנתי לך, כמו שהפקדתי לעשות (אור יקר).

ט. ונראה שהוא שפע נוקבא דפרדסקא דארץ שנתקן ממלכות דעתיק ושמתנו נשיב מחד נוקבא חיין ומחד חיין דחיין וחד רוחא נפיק לז"א לאתערבא בגנתא דעדן וחד רוחא דחיי וכו', כדאיתא באלהא רבא קל ע"ב, וכו', וגם נודע שקוד הריח הוא ציטוס הגבורות, והוא הוא ענש העוה"צ שאז השליטה תהיה לגבורות מנוסמות בשרשן (רמ"ז). **י.** מיני ריחין (דפי"ו ורמ"ז). **יא.** ירלה תפיין אמרו נתנו ריח, שהרי הדודאים שהם נקראים מאגדראגול"י אין בהם ריח כלל, והמשיל את גופות הדודאים שהרי הם זורת אדם, וגם שיליו מן הארץ כמו הדודאים (רמ"ז). **יב.** לרמז כי הא' הנוסף ירמז לעולם האחדות שיהיה בין הגוף והנשמה, כי לא יתפרדו עוד לעולם (רמ"ז). **יג.** ידרוש סגולת הדודאים, ואומר שהדודאים נמשלו לדודאים סגולתם להוליד אהבה בעולם כך הדודאים. וענין זה הוא ששתי צמיות, הראשונה צמוד ייחוד הנשיקין שהוא זוג או"א כנודע מפרשת תרומה והוא הוא [הנקרא אהבה] הנוכר מסוד דודים ורעים, והצמיות השנית כי ענין אהבה הוא מסערא דא' כמבאר אללנו בזוונת דחילו ורחימו (רמ"ז). **יד.** הגופות צעוה"ז צאים מטפה סרוחה ואחרי מותם הם (גם כן סרוחים) [נצלה מסרחת] אשר על כן אין הנשמה יכולה ליהנות מנועם ה' צעודה משותפת עמו. אצל צמח המעשים טובים שזה כחם להשלים החיצונית הוא הגוף, אז יתנו ריח שיזכרו החמרים כל כך עד שהנשמות אשר

זהר

מאן די שגח וידע לון ובגין כך כתיב (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות יהו"ה ישמיע כל תהלתו:

תא חזי אתא שלמה ובעא [למיקם] (לקיימא) על [מלוין] (מלי) דאורייתא ועל דקדוקי אורייתא ולא יכיל אמר (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני דוד אמר (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך תא חזי כתיב בשלמה (מ"א ה יב) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף והא אוקמוה דחמשה ואלף טעמים הוו בכל משל ומשל דהוה אמר ומה שלמה דאיהו בשר ודם כך הוו במלוי מלין דאורייתא דקאמר קב"ה על אחת כמה וכמה דבכל מלה ומלה אית בה כמה משלים כמה שירין כמה תושבחן כמה רזין עלאין כמה חכמאן ועל דא כתיב מי ימלל גבורות יהו"ה:

תא חזי מה כתיב לעילא (בראשית כה יב) ואלה תולדות ישמעאל דאינון תריסר נשיאין לבתר אמר ואלה תולדות יצחק (שם יט) סלקא דעתך דכיון דכתיב ביה בישמעאל דאוליד תריסר נשיאין ויצחק אוליד תרין בנין (ו) דא אסתלק ודא לא אסתלק על דא כתיב (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות יהו"ה דא יצחק⁶ [ויצחק] (ועשו) אפיק ליה ליעקב דהוה איהו בלחודוי יתיר מכלהו דאוליד תריסר שבטין קיומא דלעילא ותתא אבל יצחק לעילא בקדושה עלאה [וישמעאל] (ועשו) לתתא ועל דא כתיב מי ימלל גבורות יהו"ה ישמיע כל תהלתו דא יעקב כד אתדבק שמשא בסיהרא כמה ככביא נהירין מנייהו:

ואלה תולדות יצחק בן אברהם (בראשית כה יט) אמר רבי יוסי מאי שנא דעד הכא לא כתיב בן אברהם והשתא אמר אלא אע"ג דכתיב (בראשית כה יא) ויברך אלהי"ם את יצחק בנו השתא דמית אברהם דיוקניה הוה ביה⁷ ואשתאר ביה ביצחק דכל מאן דחמי ליצחק הוה אמר דא אברהם ודאי והוה סהיד ואמר אברהם הוליד את יצחק (שם יט) רבי יצחק קם ליליא חד

מי שישגיח [שיתבונן] וידע אותם. ולכן כתוב "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו".

בא וראה, בא שלמה וביקש לעמוד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא יכל. אמר, "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני". דוד אמר, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". בא וראה, כתוב בשלמה "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף". והרי בארוהו שחמשה ואלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו, דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל זה כתוב "מי ימלל גבורות ה'".

בא וראה מה כתוב למעלה, "ואלה תולדות ישמעאל". שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר "ואלה תולדות יצחק". התעלה על דעתך שכיון שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בניו, זה עולה וזה לא עולה, על כן כתוב "מי ימלל גבורות ה'", זה יצחק, ויצחק הוציא את יעקב שהוא היה לבדו יותר מכולם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדושה עליונה, (וישמעאל) ועשו למטה, ועל כן כתוב "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו", זה יעקב, כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

"ואלה תולדות יצחק בן אברהם". אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם, וכעת אמר. אלא אף על גב שכתוב "ויברך אלהים את יצחק בנו", כעת שמת אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, "אברהם הוליד את יצחק". רבי יצחק קם לילה אחד

מדרש הנעלם

אמר רב יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמוח באותו זמן עם הצדיקים להשרות שכירתו עמהם והכל ישמחו

אמר רב יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמוח באותו זמן עם הצדיקים להשרות

מאיר הזהר

שכתוב ויברך אלקים וגו' סמוך ליה אברהם הוליד את יצחק לפרש מה ענין הצרכה הנו'. ועוד קשה מילת אע"ג שאמר למעלה מזה וז"ל אר"י מ"ש דעד הכא לא כתיב בן אברהם והשתא אמר אלא אע"ג ויברך אלקים את יצחק בנו השתא דמית אברהם וא"כ קשה מילת אע"ג שהוא להפך והי"ל משום דכתיב וכו' וז"ע (שמו"ג שערס למהר"ח¹⁰) (הגהות מהר"ח¹¹). פי' כתיב אברהם היה דיוקנו של יצחק דומה לו, וגם אחר שמת נשארו דיוקנו ביצחק, וז"ש "ואשתאר ביה ביצחק" (מ"מ). ג. כנאן מתחיל לפרש ענין רמו יצחק לעולם התמיח כשם שהוא ענין השמחה סקודה מהבינה וכו', וסוד השמחה הוא מן הגבורות הנמקתות על דרך יין

א. פי' מי הוא שידבר ביצחק שהוא גבורות ה', גבורה דו"א, ויאמר עליו דלא אסתלק ח"ו שהרי יא' ממנו יעקב שהוליד י"ב צבטים שהם קיום העולם, וז"ש "ישמיע כל תהלתו דא יעקב" פי' ישמיע מלשון ושמע שאול את העם, שהז"א שהוא נגד יעקב מקצן כל ההארות כולם, ומשפיעם ציטוד הנק' כל, ומשם למלכות הנקראת תהלה (מ"מ). ג. וקשה כי רז"ל אמרו שלעולם היה יצחק דיוקנו של אברהם מפני הליגני' שלא אמרו מאצטמלך נתעברה שרה והכא אמרו דהשתא דמית אברהם אשתאר ביה דיוקניה וזו"ס ויברך אלקים את יצחק בנו כי הצרכה הו' היטה שנסארה דיוקנו צו להעד שהוא בנו וזהו מילת בנו שהיא מיומרת ואחר

תולדות

קלה ע"א²

ספר הזהר

באותה שמחה¹ הדא הוא דכתיב (תהלים קד לא) ישמח יהו"ה במעשיו אמר רבי יהודה עתידיים הצדיקים באותו זמן לברא עולמות² ולהחיות מתים אמר ליה רבי יוסי והתנן (קהלת א ט) אין כל חדש תחת השמש³:

אמר ליה רבי יהודה ת"ש בעוד שהרשעים בעולם וירבו כל העולם אינו בקיום וכשהצדיקים בעולם אזי העולם מתקיים ועתידיים להחיות מתים כדקאמרן (זכריה ח ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו מרוב ימים כדכתיב לעיל באותו זמן ישיגועו הצדיקים דעת שלימה דאמר רבי יוסי ביזמא |דיהרין| (דחדי"ק) קודשא בריך הוא בעובדיו זמינין אינון צדיקאי למנדע ליה בלבהון וכדין יסגי סכלתנו בלבהון כאילו חזו ליה בעינא⁴:

הדא הוא דכתיב (ישעיה כה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו' ושמחת הנשמה בגוף יתר מכלם על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא הדא הוא דכתיב (בראשית כה יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן בן אברהם היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלימה במעלתה אברהם הוליד את יצחק (שם) הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם:

אמר רבי יהודה לרבי חייה הא דתנינן דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מאי היא אמר ליה עד לא אזלית קמי אינון מלאכין קדישין⁵ מארי מתניתין הכי שמיע לי כיון דשמעית הא דאמר רבי אלעזר אתישבא בלבאי דאמר רבי אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי דכתיב (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו ודא הוא דתנן ניוזנין:

תרגום

שכינתו עמהם, והכל ישמחו באותה שמחה, זהו שכתוב "ישמח ה' במעשיו". אמר רבי יהודה, עתידיים הצדיקים באותו זמן לברוא עולמות ולהחיות מתים. אמר לו רבי יוסי, והרי יוסי, והרי שנינו "אין כל חדש תחת השמש".

אמר לו רבי יהודה, בא ושמע, בעוד שהרשעים בעולם וירבו, כל העולם אינו בקיום, וכשהצדיקים בעולם, אזי העולם מתקיים. ועתידיים להחיות מתים כמו שאמרנו, "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו מרוב ימים", כמו שכתוב למעלה. באותו זמן ישיגו הצדיקים דעת שלימה. שאמר רבי יוסי, ביום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, עתידיים הצדיקים להכיר אותו בלבם, ואז תרבה ההשכלה בלבם כאילו ראו אותו בעין.

זהו שכתוב "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו'". ושמחת הנשמה בגוף יותר מכולם, על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה, וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. זהו שכתוב "ואלה תולדות יצחק בן אברהם", אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן. "בן אברהם", היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלימה במעלתה. "אברהם הוליד את יצחק", הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם.

אמר רבי יהודה לרבי חייה, זה ששינוי שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה זה. אמר לו, טרם שהלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התיישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו". וזה הוא ששינוי נזונום.

מאיר הזהר

אח העולם. גם שנברא בעשרה מאמרות מפני שמשיכים שפע לו"א עד שמעליס אורו למקומו, ובפרט בתורתם שעולה עד עמיק יומין, ושם נעשים שמים חדשים וארץ חדשה (לעיל ד ע"ג). וכל זה הוא שם בעליונים, והפסוק דאין כל חדש מיירי דוקא תחת השמש, אבל למעלה מן השמש הוא אור הגנוז, ואם כן כשיחזור באמיתות העולם לשלמותו אז יהיה מקום ומה לברוא עולמות (רמ"ז). ז. הוא הוא הנוכר שם באדר"א רב"א (שאלו תרצה החכמה), עיי"ש, כי אז יאיר אור חכמה סתימאה. וגם אפשר לומר שמפני שאז יאיר פנימיות עמיק שמאיר דעתה שלו על מוחא סתימאה לכן ישיגו דעת שלימה (רמ"ז). קיד ע"ג (הערת הזוהר) ח. השמחה מנד גבורות הנמתקות, ואין לך גבורה נמתקת יותר מגבורה דעמיק שהיא מלכות דאדם קדמון (רמ"ז). ט. יוצן צמ"ש הרב עלי תאיבו ישראל לזרפא בלבהון דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין, ופי' הרב שחשקו להשכיל בפועל בחי' ז"א ובחי' א"א ושיסתנה שכלם להצין הנפלאות ע"י א"א ח"א, וכו' ומשה אמר להם שצפרי הארץ יכירו וכו' אמר כאן "זמינין אינון" פי' כבר הם זמינין למנדע ליה בלבהון (מ"מ). פי', האור הגנוז מששת ימי בראשית, וזוהי בחינת "סעודת לוי"ן" דהיינו החורחה (בהגר"א על ספר"ט סוף יב ע"א). י. עדיין לא הלכתי לפני מלאכים קדושים לידע מה יהיה הסעודה לעמיד לבא (ד"ה).

המשמח, וכו'. ולכן אז שיהיה זמן התיקון והוא זמן השמחה שלא יוסף ע"כ עמה (רמ"ז). ד. פי' שיגלה אור עמיק בכל העולמות, שהרי כולם יהיו נכללים בעולם האלילות וכמו שיבוא. ה"ד (תהלים קד, לא) ישמח וגו', כי צוה מדוייק אומרו ישמח בלשון עתיד, דמשמע דעדיין לא היה כך, וגם אומרו במעשיו, כולל הכל, ובפרט ירמו שאז ישחלם שם צ"ן בחינת עשיה (רמ"ז). פי' בהתגלות חסד בפומא דאמה (כללים ח"א פג ע"א). ה. שאז יאיר שם ס"ג שהוא כללות עוה"ב, וכמו כן דעת עמיק יש צו שם ס"ג כנוכר בדרוש תלת רישין נג), והוא יאיר פנימיות ז' תחמונות שלו, וידוע שבשם ס"ג נברא העולם (רמ"ז). ו. אע"ג דפסוק הוא זה, נראה דאמר תנן לרמוז לכמה קושיות שנשנו בגמרא עבודה זרה [שבת ל ע"ג] בפסוק זה כגון גבי עמידה אשה שתלד בכל יום, עמידה ארץ ישראל חולמם, והתשובה שהשיבו שם בא ואלראך דוגמתו וכו', ולזה נראה שכיון רבי יוסי, מפני שהוקשה לו דתינת חמית מתיס כבר נראית ע"י אליהו ואלישע, אבל בריאת עולמות לא מנא דוגמתו. ומשני רבי יהודה בעוד שהרשעים בעולם, והענין כמה ששינוי בעשרה מאמרות נברא העולם וכו', אלא להפרע מן הרשעים וכו', פי' כדי שיהיה אופן לעונש הרשעים שמת הרחמים נהפך להם למדת הדין מפני כמה פגימות שפוגמים צועיר ומגזירים כח הדין, וליתן שכר טוב וכו', שמקיימים

זהר

למעלי באורייתא ורבי יהודה קם בקסרוי⁶ בההיא שעתא אמר רבי יהודה איקום ואיזיל לגבי רבי יצחק ואלעי באורייתא ונתחבר כחדא אזל עמיה חזקיה בריה דהוה רביא:

כך קריב אבבא שמע ליה לרבי יצחק דהוה אמר (בראשית כה יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי האי קרא לאו רישיה סיפיה ולא סיפיה רישיה⁷ מאי שנא דקב"ה אצטריך לברכא ליה ליצחק בגין דאברהם לא ברכיה מאי טעמא משום דלא יתברך עשו ועל דא סליקו אינון ברכאן לקב"ה⁸ ואוקמוה וישב יצחק עם באר לחי ראי [מהו לחי ראי] אלא דאתחבר בה בשכינתא⁹ בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה כתרגומו ובגין כך ברכיה:

אדהכי בטש רבי יהודה אבבא ועאל ואתחברו אמר רבי יצחק השתא זווגא דשכינתא בהדן אמר רבי יהודה האי באר לחי רואי דקאמרת שפיר אבל במלה אשתמע¹⁰ פתח ואמר (שיר ד טו) מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון האי קרא אתמר אבל הא אוקמוה¹¹ מעין גנים דא אברהם¹² באר מים חיים דא יצחק¹³ ונוזלים מן לבנון דא יעקב באר מים חיים דא יצחק היינו דכתיב (בראשית כה יא) וישב יצחק עם באר לחי ראי ומאי באר דא¹⁴ שכינתא לחי (ראי) דא חי העולמים¹⁵ צדיק חי העולמים ולית [לאפרשא] [לאתפרשא] לון חי הוא בתרי עלמין [וחי] (ד)לעילא דאיהו עלמא עלאה חי לגבי עלמא תתאה ועלמא תתאה בגיניה קיימא ונהרא¹⁶:

מאיר הזהר

אשתמע מה שדרשת כי מלת לחי הוא חי העולמים שהוא היסוד. ז"ח (ג"א).
 ו. שהוא חסד דו"א והוא יומא דלכל כולה יומי ח"ש מעין שכולל חמש גנים שהם חמש קלוות (מ"מ). ז. כלומר לון הכוונה לדרוש הפסוק שכבר נדרש אל כלל כלל הנדרש נקטינן. ח"ש אלל הא אתמר, ועיקר הכוונה לכללות באר מים חיים היומו בגזרות כדמסיק (אור יקר). ט. כי מהחסד תחילת כניסת נהר דנגיד בגן, דהיינו בינה בנטיעות הגן שהם ו"ק וגן מלכות (אור יקר). ט. כלומר נקטינן מהאי פי' היות באר מים חיים דא יצחק, א"כ היינו ישב יצחק וכו', שאין הכוונה שממש יצחק נקרא באר אלל השכינה הנקראת באר דבוק צו כנודע גבורה תתאה דאתי מגבורה עילאה, ח"ש ומאי באר דא שכינתא (אור יקר). פי' שהגזרות צוים המלכות ונוזלים מן לבנון דא יעקב פי' שתי"ת יש צו יסודות דאו"א, שנקרא לבנון (מ"מ). ס ע"ב (הערת הוזהר). י. ס ע"א (הערת הוזהר). יא. כלומר אומרו לחי רואי הוא ממש כאומר חי העולמים יחד, וזה שדע פי' מלת רואי ונדע פי' העולמות יהיה הכל א' (אור יקר). יב. לגבי עלמא עלאה שהוא הדין יהיה פירושו שהוא חי משפעה שהיא ארץ החיים ממקור החיים ומשם היסוד חי, ולגבי עלמא תתאה שהיא מלכות נקרא חי מפני שהוא שולט החיות אליה, ומפני היות בחי' שפע היסוד למלכות צב' בחינות הא' הוא השפע התמידי המעמיד המציאות שזה לא יחסר לעולם, ועוד כאומר וצדיק יסוד עולם יסוד המעמיד הבנין, ועולם זה יסודו למעלה לזה אמר "ועלמא תתאה בגיניה קיימא", דהיינו קיומו, והבחי' הב' הוא השפע המתרבה כענין חידוש הירח ולזה אמר ונהרא (אור יקר).

לעסוק בתורה. ורבי יהודה קם בקיסריה באותו שעה. אמר רבי יהודה, אקום ואלך לרבי יצחק, ואעסוק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד.

כשקרב לשער, שמע את רבי יצחק שהיה אומר, "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי רואי". הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצטרך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו. ולמה, משום שלא יתברך עשו, ועל כן עלו אותן ברכות לקב"ה, ובארוהו. "וישב יצחק עם באר לחי רואי", מה זה "לחי רואי". אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הברית נראה עליה כתרגומו, ולכן ברכו.

בינתיים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זווג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, ה"באר לחי רואי" הו שאמרת, יפה, אבל בדברי [הפסוק זה] נשמע. פתח ואמר, "מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון". הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרשוהו, "מעין גנים" זה אברהם. "באר מים חיים" זה יצחק. "ונוזלים מן לבנון" זה יעקב. "באר מים חיים" זה יצחק, היינו שכתוב "וישב יצחק עם באר לחי רואי". ומה הבאר, זו השכינה. "לחי", זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. חי הוא בשני עולמות, חי למעלה שהוא העולם העליון, חי כלפי העולם התחתון, ובשבילו העולם התחתון קיים ומאיר.

א. שם מקום ור' יהודה עמד שם לעסוק בצורה (ד"א). ב. פי' מה שייכות ויברך אלהים אל יצחק עם וישב יצחק עם באר לחי רואי. ומיך שנקשה קושיא אחרת וזה ימורך הכל "מאי שנא וכו'" דאזיו הו"ל לזכרו, ומיך משום דלא יתברך עשו, וזה ממורך רישא דקרא, ויהי אחרי מות אברהם ונשאר יצחק בלא ברכה בשביל עשו, ולכן ויברך אלהים את יצחק, וזכה להצטרך מפי הקב"ה, בשביל שנתחבר עם השכינה שהיא באר לחי רואי ובג"כ ברכיה (מ"מ). ג. והיינו דקאמר ויהי אחרי מות אברהם, ולא רצה לזכר את יצחק, מפני שאין צמח האנושי לחלק בזרע המתברך בין זה לזה לכך ויברך אלהים שהקב"ה מצרך האדם וזכרוותיו פנויות למקצת זרוע (אור יקר). ד. שפי' בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה, דהיינו השכינה הנקראת בירא, ומלאך קיימא שהוא הבחית דהיינו יסוד אתחזי עלה דהיינו ייחוד יסוד במלכות, וזכות שישב יצחק עם הייחוד הזה בטוב כוונתו ומעשיו וזה לזכרה, דהיינו סוד וזכרות לראש צדיק להשפיע למלכות (אור יקר). פירוש עטרה שצייסוד היא סוד בחי' המ' הכלולים צייסוד ובחיי' זו נקרא המ' מלאך הבחית וכל בחית צמ' בחי' זו והמ' עצמה היא השכינה צעממה דמלאך קיימא בחינתה שבת"ת אתחזי עלה להאירה ולהשפיע (כ"א). ה. אין אתה צריך לתרגומו שמתל באר לחי רואי נשמע שפי' באר מלכות, לחי שהוא היסוד. רואי, כלומר לעולם רואה ומביט להמשך לקבל זכרוותיו (אור יקר). פי' שפיר קאמרת שבאר לחי היא השכינה דמלה קיימא שהוא היסוד אתחזי עלה אלל החיזות צעמ' מוכיחות ע"ז שבאר היא מלכות לחי העולמים שהוא יסוד רואי ח"ש צמלה אשתמע (מ"מ). פירוש צמלה ממש

תולדות

קלה ע"ב²

ספר הזהר

תרגום

בא וראה, הלבנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו, מאירה. ועל כן "באר לחי רואי" הזו ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. "לחי רואי" כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה. בא וראה, כתוב

תא חזי סיהרא^י לא [את]נהיר^י אלא כד חזיא ליה לשמשא^י וכיון דחזיא ליה אתנהיר^י ועל דא האי באר לחי רואי ודאי וכדין אתנהרא וקיימא במיין חיינ לחי ראי בגין לאתמליא ולאנתהרא מהאי חי תא חזי כתיב

מדרש הנעלם

ואמר רבי אלעזר, במקום אחד שינוי נהנים, ובמקום אחר שינוי נזונים. מה בין זה לזה. אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, הנהנים מאותו זיו, שלא ישיגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד ששיגו השגה שלמה. ואין אכילה ושתייה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומנין לנו זה, ממשה, שכתוב "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה". למה לחם לא אכל ומים לא שתה, מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה. וכמו כן סעודתם של צדיקים לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמוח בשמחתו, זהו שכתוב "ישמעו עניים וישמחו". רב הונא אמר, מכאן "וישמחו כל חוסייך בך לעולם ירננו". אמר רבי יצחק, זהו זה ישנם לעתיד לבא.

ולמדנו, אמר רבי יוסי, יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם, ועתידיים להתגלות לצדיקים לעתיד לבא, וזו היא השתייה והאכילה, ודאי זו היא. אמר רבי יהודה ברבי שלום, אם כן מהו ליתן ומהו השור, שכתוב "כי בול הרים ישאו לו".

אמר רבי יוסי, והנה כתוב "בעת ההיא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוייתן נחש בריח ועל לוייתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים", הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כך זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאלתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כך הוא, לא התיישבה בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כדוגמא זו

ואמר רבי אלעזר באתר חד תנינ^י נהנין ובאתר אחרת תנינ^י נזונין מאי בין האי להאי אלא הכי אמר אבוי הצדיקים שלא זכו כל כך נהנין מאותו זיו שלא ישיגו כל כך אבל הצדיקים שזכו נזונין עד ששיגו השגה שלמה ואין אכילה ושתייה אלא זו וזו היא הסעודה והאכילה ומנא לן הא ממשה דכתיב (שמות לד כח) ויהי שם עם יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה מאי טעמא לחם לא אכל ומים לא שתה מפני שהיה נזון מסעודה אחרת מאותו זיו של מעלה וכהאי גוונא סעודתן של צדיקים לעתיד לבא:

אמר רבי יהודה סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמוח בשמחתו הדיא הוא דכתיב (תהלים לד ב) ישמעו עניים וישמחו רב הונא אמר מהכא (שם ה יב) וישמחו כל חוסייך בך לעולם ירננו אמר רבי יצחק האי והאי^י איתא לעתיד לבא:

ותאנא אמר רבי יוסי יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם ועתידיים להתגלות לצדיקים לעתיד לבא וזו היא השתייה ואכילה (ושתייה) ודאי דא היא אמר רבי יהודה ברבי שלום אם כן מהו ליתן ומהו השור דכתיב (איוב מ טו) כי בול הרים ישאו לו:

אמר רבי יוסי והא כתיב (ישעיה כו א) בעת ההיא יפקוד יהוה בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוייתן נחש בריח ועל לוייתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים הא הכא תלתא אלא רמז הוא דקא רמז על [מלכותא] (מלכותא) אמר רבי תנחום לית למימר על מה דאמרו רבנן ודאי כך היא:

אמר רבי יצחק אנא הוינא קמיה דרבי יהושע ושאלנא האי מלה אמרנא האי סעודתא דצדיקיא לעתיד לבא אי כך הוא לא אתיישבא בלבאי דהא אמר רבי אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי גוונא

מאיר הזהר

ע"ב אמר שם שמאותו הארמא שצפלגותא דשערי נהיר לצדיקים אור גדול שעליו נאמר (ישעיה נח יד) אז תענג על ה', ופי' הרב זל"ה שה"ס אור מעולה מכל הועיר יותר ממנו במקומו ושהוא אור ממש בלי אמצעי וזו היא ההשגה השלימה, מה שאין כן דרך השערות דאינו אלא הנאה בעלמא. וכן יש לפרש ענין זה בהקדמה הנזכרת בליקוטי מורה פרשת תולדות בשתי בחינות שיש צדיקנא דשערות ודפנימיות, ע"ש. ית. כלומר גם הגוף וגם הנשמה (דע"ה ח"ב מד ע"ג).

יג. מלכות (אור יקר). יד. הוא סוד המיות (אור יקר). טו. כלומר שהיא מסתכלת בפניה אל הת"ת לקבל, ואריכה היא להכין פניה לקבל מהת"ת ואם לאו לא תקבלוראיה זו היינו הכנתה וקשיוטיה כלפי בעלה לקבל שפעה (אור יקר). טז. כלומר מעולם לא קשטה ענמה והוכנה הירח שלא תשפיע זה הת"ת א"כ צאומרו רואי חייבה היסוד (אור יקר). יז. נראה שמוכן צמה שנמלא צלדרא רבא (קכ"ה ע"ב), שהצדיקים ירמי ארבע מאה עלמין דכסופין, ופי' זו הרב זל"ה שה"ס ד' חורווי הנמשכים ממאורי ארץ עד רישא דזעיר, וצאדרא וטוטא רפח

זהר

ובניהו בן יהוידע⁶ בן איש חי (ש"ב כג ז) דהוה צדיק ונהיר לדריה כמה | דחי דלעילא | (דמלעילא) נהיר לעלמא ובכל⁷ זמנא האי באר לחי אסתכל וחמי בגין לאתנהרא⁸ כדקאמרן וישב יצחק⁹ עם באר לחי ראי היינו דכתיב (בראשית כה כ) בקחתו את רבקה ויתיב בהדה ואתאחיד עמה¹⁰ חשך בלילה¹¹ דכתיב (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי ותא חזי יצחק בקרית ארבע הוה בתר דמית אברהם מהו וישב יצחק עם באר לחי רואי דאזדווג ביה ואחיד ביה בההוא בירא לאתערא רחימותא כדקאמרן¹²:

פתח רבי יצחק ואמר (קהלת א ה) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף וזרח הוא שם וזרח השמש דא שמשא דנהיר¹³ לסיהרא¹⁴ דכד אתחזי בהדה כדין נהרא ואתנהיר¹⁵ וזרח מאתר עלאה¹⁶ דקיימא עליה מתמן זרח תדיר ובא השמש¹⁷ לאזדווגא בהדה דסיהרא הולך אל דרום דאיהו ימינא¹⁸ ושוי תוקפיה ביה¹⁹ ובגין דתוקפיה ביה כל חילא²⁰ דגופא בימינא הוא וביה תליא ולבתר סובב אל צפון נהיר לסטרא דא ונהיר לסטרא דא סובב סובב הולך הרוח בקדמיתא כתיב שמש והשתא רוח אלא כלא חד ורזא חדא וכל דא בגין דסיהרא אתנהרא מניה ויתחברון תרווייהו:

תא חזי כד אתא אברהם לעלמא חביק לה לסיהרא²¹ וקריב לה כיון דאתא יצחק אחיד בה ואתקיף בה

"ובניהו בן יהוידע בן איש חי", שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הזו לחי מסתכלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו, "וישב יצחק עם באר לחי רואי", היינו שכתוב "בקחתו את רבקה", וישב עמה והתאחד עמה, חושך בלילה, שכתוב "שמאלו תחת לראשי". ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם, מה זה "וישב יצחק עם באר לחי רואי", שהזדוג עמה, ואחז באותה הבאר לעורר האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, "זרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף וזרח הוא שם", "זרח השמש" זה השמש שמאיר ללבנה, שכאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר וזרח ממקום עליון שעומד עליו, משם זרח תמיד. "ובא השמש", להזדוג עם הלבנה. "הולך אל דרום" שהוא הימין, ושם בו את כחו. ומשום שכחו בו, כל כח הגוף הוא בימין, ובו הוא תלוי. אחר כך "סובב אל צפון". מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. "סובב סובב הולך הרוח". בראשונה כתוב "שמש" וכעת "רוח". אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא וראה, כשאברהם בא לעולם, חיבק את הלבנה וקירב אותה אליו. כיון שבא יצחק, אחז בה

מאיר הזהר

לזו חזר ואמר מאתר עילאה דקיימי עליה דהיינו הצניע וממילא משמע שכן העלול מאיר מעילמו והתחמון מן העליון וא"ת והרי הסכמה והכתר זה אינו דוחק שהן על דמעל, אמנם הצניע קיימא עליה ממש. וענין זה לא הולך לבאר בכחצו, כי כמו שנודע שהוא זורח בירח, כן נודע שהוא זורח מצניע, ו"ש מתמן זרח תדיר (אור יקר). יא. היינו צניע. א"מ (ג"א). יב. וצא השמש אינו ענין זרח אלא לאזדווגא, כי ציאתו אליה הוא סוד היווגו שהוא עידון נוסף. והענין כי תחילה זרח צדוק ו"ק שצו יונקיס מו"ק נעלמים שצניעו ואגב אורחיה המשיך אור למטה המלכות להזריח²² אל הייחוד כסוד קישוטיה ואח"כ וצא השמש לגבי המלכות להתייחד עמה אמנם מלת צא אינו ממש שכבר צא אליה אלא צא בדרכו לצוא אליה (אור יקר). יג. חסד (אור יקר). ה' חסדים יוצאים מייסוד דאימא שצמוך ת"ת דז"א והולכים לחסד דז"א ומניחים שם חסד א' ואח"כ הולכים אל גבורה דז"א ומניחים שם חסד ב' וכן על זה הדרך ו"ש הולך אל דרוך דאיהו ימינא ושוי תוקפיה ביה, פי' חסד הא' מה' חסדים דאימא נשאר בחסד דז"א שהוא הדרום ולבתר סובב אל צפון שחסד שני הולך לגבורה דז"א (מ"מ). יד. כלומר כל כח פעולתו שנטל מו"ק הנעלמים בהגיעו אל החסד הגביר כח החסד על הכל והיינו שהוא נקרא רב חסד מטה כלפי חסד (אור יקר). טו. צענין שעיקר פעולתו לחסד והיינו מוליך לימין משה זרוע תפארתו ולזה דקדק הפסוק בצומונו הולך אל דרום כי אל דרום שהוא חסד היא הליכה עבצית אליו אמנם אל צפון שהוא גבורה סובב אל צפון כי הסבוב הוא דרך מעוקס והיינו סובב אל צפון וא"ת מה זורך סביבו זה לזה אמר שכיון שהוא זורח משש קצוות עליונים הוא נמשך למטה להשפיע צו"ק ממש ו"ש נהיר לסטרא דא ונהיר לסטרא דא דהיינו צימין וצשמאל ואח"כ סובב צנו"ה הולך דרך ישר ליסוד (אור יקר). טז. כי שרה ורבקה שניהם רומזים למ' סיהרא קדישא וכמש"ל

א. בהקדמה ו ע"א (ד"א). ב. וכל (דפ"ו). ג. שלא יעדר אורו לעולם ולהורות על התמידות אמר רואי שהיא פעולת הראיה תמידית (אור יקר). ד. צהאי פליג עלי דר' יצחק דאלו הוא פי' הענין כמשמעו סמס והשתא פריש ליה לעיל לגבי גבורה, דהיינו יצחק גרם שגבורה עליונה יתייחד עם המלכות כענין צקחתו את רבקה. וא"ת, א"כ השתא כפל כי כבר נאמר צקחתו את רבקה אשתו ומיך כי צקחתו היינו לקיחתה אליו אמנם להורות על התמידות והיחוד הגמור לזה אמר וישב והיינו שפי' ואמר ויחי צדקה (אור יקר). ה. וזה מלת וישב (אור יקר). ו. ר"ל ב' מדות מתייחסות מדת הדין הרעה ומדת הדין הקשה והיינו יצחק עם צאר, כי מלת צאר מתייחס עם יצחק כמו שנתבאר. וא"כ נמנאו מתריצין העולם ת"ו והעולם ישרף בדגם. לזה אמר שאינו כן אלא לטובה לחיובק כענין שמאלו שהוא הגבורה יצחק תחת לראשי, דהיינו עם צאר אל היחוד הגמור שצא אחר החיובק דהיינו לחי רואי (אור יקר). היינו גבורה צמ' (ג"א). ז. שהיה מתעורר מן השמאל ונגמר צימין ע"י אצרהס שכבר נסתלק וכן דרך החיובק כסוד לפוינת מערבית מערבית דרומית (אור יקר). ח. הענין שהארה צמפירות ענין א' חווג צין ת"ת ומלכות ענין ב' וזה זריחת השמש במלכות ענין א' אלא וכי אחי אליה הוא ענין אחר (אור יקר). ט. ואינו ענין וצא השמש שנתבאר כי הריחה היא מרחוק אמנם ציאתו אליו הוא קורבה יותר ו"ש כד אתחוי צה בראיה לתור, אמנם השתא קשה כי מלת זרח לא מפרש אס זריחת עצמו או זריחתו לאחריים והיא מלה צודקת להכי ולהכי וזה אמר כי שתייהן יחד יצדקו צמלת זרח זריחת עצמו וזריחתו לאחריים (אור יקר). י. נהרא, הירח. אתנהיר, השמש. והטעם דהא צהא תליא, כי ההשפעה צעלול קצה שיושפע העילה, וזהו סוד שכינה בתחומה זורך גבוה. ומשום דהני תרי פירושי אינם שוים כי בצומונו זרח למטה נודע דהיינו צירח אמנם ציבור זרח היא מלמעלה לא ידע מאן אתר

תולדות

קלו ע"א²

ספר הזהר

תרגום

והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב "שמאלו תחת לראשי". כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלבנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלבנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים. פתח רבי יהודה ואמר, "הנה ברכו את ה' כל עבדי ה'" וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא וראה, "הנה ברכו את ה'", ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, "כל עבדי ה'", משום שכל אדם

כדקא יאות¹ ומשיך לה ברחימו כמה דאתמר דכתיב שמאלו תחת לראשי כיון דאתא יעקב כדין אתחבר שמשא בסיהרא ואתנהיר ואשתכח יעקב שלים בכל סטרין וסיהרא אתנהירת ואתתקנת בתריסר שבטין פתח רבי יהודה ואמר (תהלים קלד א) הנה ברכו את יהוה כל עבדי יהוה וגו' האי קרא אוקמוה אבל תא חזי הנה ברכו את יהוה ומאן אינון דיתחזון לברכא ליה לקב"ה כל עבדי יהוה בגין דכל בר נש

מדרש הנעלם

שכתוב "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו". אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא. עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזומנים הם לסעודה הזו של ליתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשומר משנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב "ואכלתם לחמכם לשובע". שאמר רבי זירא, כל מיני פיתוי פיתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכולם, שאמר להם "ואכלתם לחמכם לשובע", ובקללות "ואכלתם ולא תשבעו". וזה קשה להם מן הכל. ולמה, שכתוב "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים" וגו'.

דכתיב (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו אמר רבי יהושע שפיר קאמר רבי אלעזר וכך הוא עוד אמר רבי יהושע האי מהימנותא דאמרו רבנן לרובא דעלמא דומינין אינון בהאי סעודתא דליתן וההוא תורא ולמשתי חמרא טב דאתנמר מכד אתברי עלמא קרא אשכחו ודרשו דכתיב (ויקרא כו ה) ואכלתם לחמכם לשובע דאמר רבי זירא כל מיני פיתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב ודא הוא יתיר מכלהון דאמר להו ואכלתם לחמכם לשובע ובקללות (שם כו) ואכלתם ולא תשבעו ודא קשיא להו מכלהו מאי טעמא דכתיב (שמות יו ג) מי יתן מותנו ביד יהוה בארץ מצרים וגו':

אמר רבי זירא, מלמד דמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאותם, אמר להם, אם תשמעו לקול המצוות, ואכלתם לשובע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידים לאכול ולשמוח בסעודה גדולה שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי זירא מלמד דמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאותם אמר להם אם תשמעו לקול המצוות ואכלתם לשובע כדי להניח דעתם כהאי גוונא חמו רבנן דגלותא אתמשך אסתכמו על קראי דאורייתא ואמרו דומינין למיכל ולמחדי בסעודתא רבה דומין קודשא בריך הוא למעבד להו ועל דא רובא דעלמא סבלו גלותא בגין ההיא סעודתא:

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא, שכתוב "נגילה ונשמחה בך", ולא באכילה. "נזכירה דודך מיין". ואותה סעודה שמזומנים אליה, יהיה לך חלק להיות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. "ואלה תולדות יצחק", שייצחקו הצדיקים לעתיד לבא. "אברהם הוליד את יצחק", זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

אמר רבי יוחנן לית לן לסתור מהימנותא דכלא אלא לקיימא ליה דהא אורייתא אסחידת עלוי דהא אנן ידעין מהימנותא דצדיקיא וכסופא דלהון מאי היא דכתיב (שיר א ד) נגילה ונשמחה בך ולא באכילה¹ נזכירה דודך מיין וההיא סעודתא דומינין בה יהא לך² חולק למהוי³ מנה וזו היא השמחה והשחוק ואלה תולדות יצחק (בראשית כה יט) שייצחקו הצדיקים לעתיד לבא אברהם הוליד את יצחק זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם:

מאיר הזהר

אברהם שהוא חסד קדם תחלה לפי שהמעוררות הימין קדום בתחלה (מ"מ). ית. אע"ג שיעקר תשוקת הצדיקים הוא לפימיות קודם של דברים, דהיינו להנות מזיו השכינה, עכ"ל אפילו פשטות הדברים יש בהם אמת, שלעיל תהיינה סעודות גופניות, ועיקר הסעודות תכליתן לזכר את הגוף להכניס למי עולם הבא דוגמת המן צמדבר (דע"ה ח"ב מד ע"ג). יע. לן (דפ"ו). כ. למהני (דפ"ו).

דף קלג ע"א ע"ש. הרש"ב (נ"א). י. ק' דקרא כתיב שמאלו תחת לראשי והדר וימינו תחזיקנו וא"כ אמאי קדי אברהם יצחק. ויזון צמ"ש הזהר פ' ואלה על פסוק לך אכול צממח לחמך וכו' שהשמחה הם תחזיקים ויין הם הגזרות והקשה שם הרש"ו בהגהותיו, וז"ל אע"ג דכתיב שמאלו תחת לראשי ולזמר וימינו תחזיקנו ואם כן למה הקדים צממח שהם תחזיקים לייך שהם הגזרות. ומיך דהמעוררות הימין קודם בתחלה ה"ג

זהר

בעלמא מישראל אע"ג דכלא יתחזון לברכא ליה לקב"ה ברכתא דבגניייהו יתברכון עלאין ותתאינן⁶ מאן היא ההיא דברכין ליה עבדי יהו"ה ולא כלהו⁷ ומאן אינון דברכתהון ברכתא העומדים בבית יהו"ה בלילות אלין אינון דקיימו בפלגות ליליא ואתערי למקרי באורייתא אלין קיימי בבית יהו"ה בלילות דהא כדין קב"ה אתי לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא דעדן ואנן קיימי הכא לאתערא במלי דאורייתא נימא במלי דיצחק דאנן ביה:

פתח רבי יצחק ואמר (בראשית כה כ) ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו' בן ארבעים שנה אמאי אתא לממני הכא דהוה בן ארבעים שנה כד נסיב לה לרבקה אלא ודאי הא אתכליל יצחק בצפון ודרום באשא ומיא¹ וכדין הוה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה כמראה הקשת² ירוק חוור סומק בת שלש שנים אחיד בה כד אחיד בה ברבקה וכד אוליד אוליד בן ששים³ לאולדא⁴ כדקא יאות בגין דיפוק יעקב שלם מבן ששים שנה⁵ כדקא יאות וכלהו אחיד להו יעקב לבתר ואתעביד גבר שלימ⁶:

בת בתואל הארמי מפרן ארם אחות לבן הארמי מאי אכפת לן כולי האי דהא כבר אתמר ובתואל ילד את רבקה וגו' (בראשית כב כג) והשתא אמר בת בתואל הארמי ולבתר מפרן ארם ולבתר אחות לבן הארמי אלא אוקמוה דהות בין רשעים ואיהי לא עבדת כעובדייהו דהות בת בתואל¹ ומפרן ארם ואחות לבן וכלהו חייבין לאבאשא והיא סלקא עובדין דכשרן ולא עבדת כעובדייהו השתא אית לאסתכלא אי רבקה הות בת עשרין שנין או יתיר או בת שלש עשרה כדין הוא שבחא דילה דלא עבדת כעובדייהו אבל עד כען בת שלש שנים הות מאי שבחא דילה:

א"ר יהודה בת שלש שנים הות | ועבדת | (ועבדת) לעבדא כל ההוא עובדא אמר רבי יצחק אע"ג¹ דכולי האי עבדת לא ידענא עובדהא אי אינון כשראן או לאו

בעולם מישראל, אף על גב שכולם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, ברכה שבשבילו יתברכו העליונים והתחתונים, מה היא, אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כולם, ומי הם שברכתם ברכה, "העומדים בבית ה' בלילות". אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה" וגו'. "בן ארבעים שנה", למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה. אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת, ירוק לבן אדום. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד, הוליד בן ששים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבן ששים שנה כראוי. ויעקב אחז את כולם אחר כך ונעשה איש שלם.

"בת בתואל הארמי מפרן ארם אחות לבן הארמי", מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר "ובתואל ילד את רבקה" וגו', וכעת אמר "בת בתואל הארמי", ואחר כך "מפרן ארם", ואחר כך "אחות לבן הארמי", אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפרן ארם, ואחות לבן, וכולם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם. עכשיו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה.

אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה. אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא.

מאיר הזהר

יקר). **ח.** כלומר אברהם לא היה גבר שלים מפני שהיה ימין אבר א' לגד, יצחק שמאל אבר א', אלל יעקב כולל היה ו"ק כל האברים, תרין דרועין גופא תרין שוקין וזרית, ולזה הוצרך הכנת אביו היומו זן ששים שנה (אור יקר). **ט.** ומסתמא האב מקנה לבנים ממדומיו בטבע, ואחרי הטבע מדרך הלימוד מריעו, וצפרט מהריעים הקרובים וכו' ושלשתם בתואל תרין לבן (אור יקר). **י.** פי' מה שהקשית מאי שבת הוה לה שלא למדה ממעשיהם כיון שהיא קטנה אינה קושיא כי בת ג' שנים היה צד דעת כאשה גדולה וא"כ שבת הוה לה שלא למדה ממעשיהם (מ"מ). **יא.** כלומר לדין דינחא לך אי אמרינן דהות בת י"ג או בת כ' סוף קשה וכי כל כך מעשים משוברים הם אלו שבהם הימה ניכרת שמה עם היות שתעשה כל המעשים אלו היו צד מדות מגוונות לכך יש לנו לומר כי לא על מדות רבקה שהיו צאווה פרק זמן אלל צדוד הכנת נשמתה

א. ולא יעבד עון ופגם כי עבירה מכזה מלוה (אור יקר). **ב.** כלומר לא כל עבדי ה' אלל אותם העומדים וכו' מטעם שזכרתם בשלימות (אור יקר). **ג.** הענין כי המים והאש הם החסד והגבורה ממש, והגבורה שצדקת נקרא נגז ודאי נגובה ולכן הדרוס נגוז. וחסד שצדקת נקרא לפון ולכן האפון קר (אור יקר). פי' לפון ודרוס הם כלים דחסד וגבורה ואשא ומייה הם פנימיות דחסד וגבורה כמ"ש צ"ב וארל (מ"מ). ר"ל אש הוא חס ויבש ומים ודרוס הוא קר ולת הרי ד' צמימות (כ"א). **ד.** היא המלכות עם קישוטיה מג' אבות (אור יקר). **ה.** גם רבקה שילדה גם היא בת כ"ג שנה לפי שאמר הרבה שחיה בכלל צהמה דהיינו שם ז"ן גימ' צהמה והוא במלכו תומילוי המילוי דשם ז"ן הוא גימ' כ"ג לכך ילדה בת כ"ג שנה (מ"מ). **ו.** היינו צדק ו"ק. א"מ (כ"א). **ז.** ו"ק שהוסף עשרים על ארבעים שהם ת"ת ויסוד (אור

תולדות

קלו ע"ב²

ספר הזהר

תרגום

מדרש הנעלם

ויהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר, "ישקני מנשיקות פיהו" וגו'. בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשתוף. והאם רבי אחא אמר כך, חס ושלום. שהרי בדבר הזה תרבה המחלוקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקודש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שוים.

ויהי יצחק בן ארבעים שנה (בראשית כה כ) רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו וגו' בכמה מעלות נברא [העולם] דתנינן אמר רבי אחא בר יעקב כל מה שברא קודשא בריך הוא בעולמות שלו חוץ ממנו היו בשתוף ומי אמר רבי אחא הכי חס ושלום דהא במלה דא יסגו פלוגתא בעלמא דאי תימא הכי המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש יאמר שיש שתוף בהם (בניהון) הא כל אפיא דדהון (דבהון) ורידן שויין:

אמר רבי אבא, בדבר הזה תתרבה המחלוקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף, כך זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמהם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. וכדוגמא זו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי אבא במלה דא יסגו פלוגתא בעלמא דהא תנן במתניתין רידן דכל דעבד קודשא בריך הוא עבד [כגון] (בגין) גופא ונשמתא ואי תימא דהא לית גופא למלאכים כ"כ אבל לית אינון יכלין למעבד עבדתא עד שישתתף בהו ההיא נשמתא קדישא דהיא סיועא דלעילא ובהאי גוונא כל מאי דעביד אצטריך לההוא סיועא דלעילא מניה:

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל (הצרות) עומקים (עתיקים) יהיו בארבעים, ונכרתה ברית "ארבעים יכנו לא יוסיף". סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קודם תחיית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם. זהו שכתוב "ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום", וכתוב "ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח". זמן גאולתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היובל החוזרת

אמר רבי יוסי בההיא שעתא דזמין קודשא בריך הוא לאחיא מתיא והא סופא כליד עמיקין (עתיקין) בארבעים להוי וגזר קיים (דברים כה ב) ארבעים יכנו לא יוסיף סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים שנה קודם תחיית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל בשנת הארבעים יקומו הגופות מעפרא בארבעים נכלא הגשם דהא הוא דכתיב (בראשית ז יב) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וכתוב (שם ח ו) ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח זמן גאולתם של ישראל בשנת הארבעים הוא ובחמשים אתי ישוב עלמא דהיא היובל החוזרת

מאיר הזהר

בכלל וכן כל המציאות כולם אשר צפרקות ופרטי פרטות הנה נעשו כולם ע"י שפעת האורות דחסדים וגבורות אשר נשפכו ונתגלו מא"ס ית"ש כי רק בהם הוא כל הפעולות כולם כמו שיתבאר למטה. והוא ע"פ מה שנודע שגם שורש ורשית הגילוי של כל כלל המציאות כולו והוא העולם דקו וצמזום (דע"ה ח"א ו ע"ג). יב. דבדר זה יתרבה מחלוקת בין החכמים (ד"א). יד. "ס"א עקמין" נוסף בדפ"ו. עו. עי לעיל ס"א ע"ג. החוטא, ציוס שחטא ילא מכלל צדק, ונכנס בכלל ארור. כי כל החורה באלה ובשבעה קבלנוה, דכמיז (דברים כו) ארור האיש אשר לא יקום וגו'. וזה היה הטעם שקלל הקב"ה לאדה"ר, באלו מעין הדעת טוב ורע. והקללות היו, עשרה לאדם, ועשרה לחוה, ועשרה לנחש, ועשרה לארץ, כמ"ש חז"ל במד"ר. א"כ, כלם יעלו ל"ט קללות. והחוטא הוא ארור, ונקרא מת אפילו בחייו, וצריך להחיותו ע"י המלקות, שכנגדן הכה הקב"ה לדור המבול, לפי שלא חזרו בתשובה, ארבעים יום, שנאמר (בראשית ז) כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וכו'. ועמה מי שחזר בתשובה, ומקבל מלקות ארבעים, חוריים לו ה"ט שהוא הקללה, שכן תרגום ארור ל"ט, והמיתה לט"ל של חיים, שהוא רומז לטל שעמיד הקב"ה להחיות צו את הממים (ספר הליקוטים פרשת תלך כה).

המוכנה אל סוד המרכבות העליונות כדמפרש ואזיל ומכיון זה יאמר אילו מינוק צן יומו על שם העמיד מצד נשמתו וטוב טבעו להעלות דרך אותם המדרגות כענין, בטור אלכך צטון ידעתיך, ולזה לא דחיקא לן אס נאמר שהיתה צת ג' שנים, והיתה עושה כל אותם המעשים מפני שהם הוראת התנוונות הנשמה בגוף ויפעול הגוף אפילו קטן צן כמה שנים כענין עובדי דכמה ינוקי דאיתא צזהר ולהיות הנשמה צאדם מצד הירושה מטהרת מחשבות אציו בשעת ההולדה או מצד הלימוד המדות הטובות גם אחר הגירות כענין הגרים מספר הכתוב בשבת רבקה כדמפרש ואזיל ואמר ענין יחזק ורבקה צהולדתם אפיל ובמקומם צכוונה אלהים מסכמת ענין יחוד העליון כדמפרש ואזיל (אור יקר). פי' עדיין הקושיא צמקומה שאע"פ שעשתה לעבד וכו' אולי מקרה הוא וכשתגדל אפשר שלא יהיו מעשים הגונים ח"ו וא"כ מאי שצחא דילה (מ"ט). יב. העולם נברא צמעשה וצאמירה, וצמעשה נברא צמו"ב והוא מכתב אלה"ס וכו'. וכן הוא בכל דבר וכו', והכל נברא שנים שנים, כמ"ש (צ"ב ע"ד ע"צ) כל מה שצברא הקב"ה ז"ל נברא, והוא ספר וספר, וכן צלוחות שני לוחות חמש כנגד חמש וכו'. והאמירה הוא הדעת צלשון, שצו נאמרו עשרת הדברות כולל צ' ספרים (צהגרי"א צס"ד ד ע"א). והענין צזה הוא כי הנה כל המציאות כולו

זהר

אלא תא חזי כתיב (שיר ב ב) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות כשושנה⁶ דא כנסת ישראל דאיהי בין אוכלסהא כוורדא בין [כובין] (גובין):

רזא דמלא יצחק אתי מסטרא דאברהם דאיהו חסד עלאה ועביד חסד עם כל בריין⁷ ואף על גב דאיהו דינא קשיא ורבקה אתת מסטרא דדינא קשיא⁸ ואסתלקת מבינייהו ואתחברת ביצחק דהא רבקה מסטרא דדינא קשיא [אתיא] (תתאה) ואף על גב דאיהי מסטרא דדינא רפיא הות וחוטא דחסד תלי בה⁹ ויצחק דינא קשיא ואיהי רפיא כשושנה בין החוחים הוות ואי לאו דאיהי רפיא לא יכיל עלמא למסבל דינא קשיא דיצחק כגוונא דא קב"ה מזווג זווגין בעלמא חד תקיף וחד רפיא בגין לאתקנא כלא ויתבסם עלמא:

פתח רבי יהודה אבתריה ואמר ויעתר יצחק ליהו"ה לנכח אשתו (בראשית כה כא) מהו ויעתרה דקריב ליה קרבנא וצלי עלה ומה קרבנא קריב עולה קריב דכתיב ויעתר לו יהו"ה כתיב הכא ויעתר לו יהו"ה וכתיב התם (ש"ב כא יד) ויעתר אלהים לארץ וגו' מה להלן קרבן אף כאן קרבן כתיב ויעתר יצחק וכתיב ויעתר לו דנפק אשא מלעילא לקבלא אשא דלתתא:

דבר אחר ויעתר יצחק דצלי צלותיה וחתר חתירה לעילא לגבי מזלא¹⁰ על בנין דהא בההוא אתר תליין בנין דכתיב (ש"א א י) ותפלל על ה' וכדין ויעתר לו יהו"ה אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו חתירה חתר ליה קב"ה¹¹ וקביל ליה וכדין ותהר רבקה אשתו:

תא חזי עשרין שנין אשתהי יצחק עם אתתיה ולא אולידת עד דצלי צלותיה בגין דקב"ה אתרעז בצלותהון

אלא בא וראה, כתוב "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". "כשושנה", זו כנסת ישראל שהיא בין אוכלוסיה, כמו שושנה בין קוצים.

וסוד הדבר, יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות. ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה, היו "כשושנה בין החוחים", ואם לא שהיא רפה, העולם לא היה יכול לסבול את הדין הקשה של יצחק. כדוגמא זו הקדוש ברוך הוא מזווג זווגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתוקן ויתבסם העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו". מהו "ויעתרה", שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב, הקריב עולה, שכתוב "ויעתר לו ה'", כתוב כאן "ויעתר לו ה'", וכתוב שם "ויעתר אלהים לארץ" וגו', כמו ששם קרבן, אף כאן קרבן. כתוב "ויעתר יצחק", וכתוב "ויעתר לו", שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר, "ויעתר יצחק" שהתפלל תפילתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב "ותתפלל על ה'", ואז "ויעתר לו ה'", אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו, חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקביל אותו, ואז "ותהר רבקה אשתו".

בא וראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא רוצה בתפלות הצדיקים בשעה

מאיר הזהר

בשמואל ב' כ"א ולא איירי מקרבן והאי קרא דויעתר ה' כתיב בסוף שמואל בענין קרבן עולות ושלמים ע"ש (ג"א). ט. חמירה זו היא קבלת משוזה בדרך נס, כלומר שעל אף שחטאו ישראל צמוד. לכן לרין שקטרוג השטן יהיה שטוען שלפי מעלתם הגדולה ולפי חטאם הגדול, לא יתכן לקבל את משוזהם על פי הסדר הטבעי זה הוא ית' הוא מלך המשפט (פת"ש גדלות דז"א נא). ט. בעלי משוזה עולים למדריגת בינה צחינת סיוע עליון שהוא למעלה מהסדר הטבעי בסוד מ"ש ח"ל (סנהדרין) שחומר חמירה מתחת לכסא הכבוד, מקום שאינו תלוי בצחימה ועבודה של האדם (פת"ש נתיב א"א פתח לא), והוא חלק הוקן שמכוסה (שם פתח מה). י. בא ליתן טעם למה שהמתין ה' יתברך להעמר ליצחק כל כך אחר שהדבר לא היה (תלוי) [שחלד] טבע כי אם בסגולת כח תפילת יצחק. "אשתהי יצחק" וכו', ידוע שאעפ"י שזווגו של אדם נגזר לו מלמעלה וכדברי רז"ל בת פלוני לפלוני, מכל מקום גוריה זו היא על תנאי אם יהיו שניהם שוים אז מתקיים הגוריה שאם לא כן לא תבא לידי גמר, והטעם שהאיש שורש מן החסדים והאשה מן הגבורות, יש בזה כמה צחינות לפי ערך התקבלות הגבורות אל החסדים שימשלו על הגבורות להמתיקן ולהעשות כלי לקבל השפע ולהשפיעו, וזה שאמרו רז"ל זכה עור לא זכה כנגדו, והענין כי אם יש בו זכות אומן הגבורות

א. והיתה רבקה נקבה ליצחק, הוכרח אותה נשמה להיות שושנה בין החוחים, ולא עוד אלא להיות זווגם בסוד הזווג העליון לפי צחינתם, להשיג המידות העליונות בהם על ידי נשמתם צמעהים הטובים ימנא צב' דדיקים אלו ג' דברים זה הפך מזה. הא', יצחק אתי מסטרא דאברהם והיינו היות עיקרו ושורש מולאו חסד הגמור ולא חסד לטובים לבד וכו'. הב', היות יצחק בעצמו מדת הדין הקשה וכו', וב' אלו הפסד צרכה, שמונאה מהדין הקשין וכו' שהם הקוליס שהיא גדלה מהם, ואסתלקת מביניהו בסוד המלכות מדת הדין הרפה. הג' כי רבקה מקומה דין ונוטה לחסד ע"י חוט של חסד המשוכה על אסתר כוונת, ויצחק מקומו חסד ונוטה אל חוקן הדין (אור יקר). ג. היינו יצחק עצמו כי מימי חסד נמשכים לגבו ומהגבו לעולם ח"ש בגבורות גשמים. ז"מ (ג"א). ג. פי' שרבה שהיא מלכות צניינה מה' גבורות דאימא שהם דינים קשים (מ"מ). ד. פי' נודע שאדניי הוא במלכות והוא דינא רפיא שאינו כמו אלהים. והנה אותיות אמנעית שבמילוי אדניי הם גימ' ע"ב אל"ף דל"מ נו"ן יו"ד הם ללו"ו, ח"ש רפיא הות ומוטא דחסד שהוא גימ' ע"ב תלי זה (מ"מ). ה. אפשר לרמוז כי ויעתר יצחק לה' ר"מ וס"מ גימטריא קרבן עם הכולל (מאירין) (ג"א). ו. צ' פירושים: הא' קרבן. והב' תפילה (אור יקר). ז. ז"ל ויעתר הו"ה לארץ דויעתר אלדיקים כתיב